

AKP VE CHP’NİN KADINA KARŞI ŞİDDETE YAKLAŞIMLARI

Şebnem Cansun*

ÖZET

Bu çalışma *Adalet ve Kalkınma Partisi* (AKP) ile *Cumhuriyet Halk Partisi*’nin (CHP) kadına karşı şiddet konusuna nasıl yaklaştığı üzerinedir. İki parti de kadına karşı şiddet sorununun çözülmesini istemektedir. AKP hükümet partisi olarak değişimler yaratmakta, ancak sıklıkla ana muhalefet partisi CHP’nin eleştirilerine maruz kalmaktadır. Partilerin yaklaşımları arasındaki en büyük farklılık, AKP’nin kadınların aile içi görevlerine, CHP’nin ise kadının bireyliğine dikkat çekmesidir. Parti programları, parti içi yayınlar (AKP için *Türkiye Bülteni*, CHP için *Halk*), gazetelerdeki (*Yeni Şafak Gazetesi* ve *Cumhuriyet Gazetesi*) yaklaşımlar genelde birbirine benzemekte, ideolojik farklılıklar özellikle röportajlarda görülmektedir. AKP’de kadına karşı şiddetin nedenini dini eğitim eksikliğine veya erkeklerin şiddet göstermesine neden olan kadınlara bağlayanlar vardır. CHP’lilerse şiddetin nedenini islamcı zihniyete ve AKP’ye bağlamaktadır. AKP ve CHP kadına karşı şiddet sorununu çözmek için beraber çalışmamakta, diğer problemler alanlarda olduğu gibi bu alanda da ana muhalefet partisi CHP hükümet partisi AKP’yi devamlı eleştirmektedir. AKP sorunun çözümüne dair özellikle son dönemde ilerlemeler kaydetmiştir ve kadınlar bu ilerlemelerin günlük hayattaki uygulamalarını beklemektedir.

Anahtar Kelimeler: **Kadına karşı şiddet, kadın politikaları, AKP, CHP**

THE JDP’S AND THE RPP’S APPROACHES TO VIOLENCE AGAINST WOMEN

ABSTRACT

This paper is on how the Justice and Development Party (JDP) and the Republican People’s Party (RPP) approach the subject of violence against women. Both of the parties want the problem of violence against women to be solved. Being in the office, the JDP makes positive changes but receives the main opposition party the RPP’s constant criticism. The main difference between the approaches of the two political parties is that the JDP draws attention to the roles of women within families whereas the RPP to the individuality of women. The approaches we see through party programs, party publications (*Türkiye Bülteni* for the JDP, *Halk* for the RPP) and the daily newspapers (*Yeni Şafak Gazetesi* and *Cumhuriyet Gazetesi*) are generally the same. We notice the ideological differences particularly through the interviews. In the JDP, some politicians think that the cause of the violence against women is the lack of religious formation or the women who render men violent. In the RPP, politicians rather think that the cause of the violence against women is the islamist mentality and the JDP. The two parties do not work together to solve the problem, and the main opposition party the RPP critiques the JDP government constantly. The JDP has recently realized progress towards the solution of the problem, and women cannot wait to see the implementations of the progress in their daily lives.

Key Words: Violence against women, gender politics, JDP, RPP

---

* Yrd. Doç. Dr., İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, sebnem_cansun@yahoo.com.

GİRİŞ

Kadına karşı şiddet ülkemizin kanayan yaralarından biridir. Pek çok başka sorunun çözümünde olduğu gibi, bu sorunun çözümünde hukuki yaptırımların büyük rolü vardır. Yasaların ne yönde değişeceğine Türkiye Büyük Millet Meclisi'ndeki (T.B.M.M.) siyasetçiler karar vermektedir. Bu nedenle, bu bildiri T.B.M.M.'de büyük çoğunluğu oluşturan iki siyasi parti, *Adalet ve Kalkınma Partisi* (AKP) ile *Cumhuriyet Halk Partisi*'nin (CHP) kadına karşı şiddet konusuna nasıl yaklaştığı ve bu yaklaşımların sorununun çözümü üzerinde ne kadar etkili olduğu üzerinedir.

PROBLEMİN DURUMU

Kadınlara karşı şiddet yalnız Türkiye'nin sorunu olmayıp dünya genelinde insan hakları ihlallerinin başında gelmektedir. Şiddet gören kadınların özgür iradesi üzerinde baskı kurulmakta, ekonomik ve siyasal hayata katılımları neredeyse imkansız duruma gelmektedir. Birleşmiş Milletler Kadınlar Kalkınma Fonu (UNIFEM) verileri dünya genelinde her 3 kadından en az 1'inin hayatı boyunca dövüldüğünü, cinsel ilişkiye zorlandığını ya da başka bir şekilde istismara maruz kaldığını bildirmektedir (UNIFEM, 2007). Pek çok sorununu aştığını varsaydığımız Avrupa'da bile kadınlar şiddet görmekte, Avrupa Konseyi verilerine göre, her gün Avrupalı kadınların 12% ila 15%'i şiddet görmektedir (Avrupa Konseyi, 2008). Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu'nun (UNICEF) verilerine göre ise, Kanada'daki kadınların 29%'u, İngiltere'dekilerin 25%'i, İsviçre'deki kadınların 20'si eşlerinin şiddetine uğramaktadır (UNICEF, 2000:2). Türkiye'de durum daha da kötü olup neredeyse her 5 aileden 4'ünde aile içi şiddet görülmüş ve yalnızca 2006'da 842 namus cinayetine rastlanmıştır (Kazancıgil, 2008: 107).

AMAÇ

Bu bildiride amacımız, farklı ideolojik görüşte olduklarını ileri süren iki siyasi partinin, hükümet partisi AKP ile ana muhalefet partisi CHP'nin, Türkiye'nin kanayan yaralarından olan kadına karşı şiddet konusundaki çözüm arayışlarını ve faaliyetlerini incelemektir. Çalışmamızda iki partinin sorunun çözümü için neler yaptığı ve ne kadar verimli olabildiği araştırılmıştır.

YÖNTEM

Araştırmamızın verileri büyük kısmıyla "Demokratikleşme, Cinsiyet Eşitliği ve Kadınların Siyasete Katılımı: İki Türk Siyasi Parti Örneği, AKP ve CHP" başlıklı, Grenoble Siyasal Bilimler Enstitüsü'nde (Fransa'da) 28 Haziran 2010 tarihinde savunulmuş doktora tezine dayanmaktadır. Bu tezde, Türkiye'deki kız çocuklarının okullaşması sorunu, kamusal alanda başörtüsü sorunu, kadına karşı şiddet sorunu, kadınların ekonomik ve özellikle siyasal hayata katılım sorunları detaylı şekilde incelenmiştir.

Veriler her iki partinin de düzenli olarak çıkardığı aylık bültenler (AKP için *Türkiye Bülteni*, CHP için *Halk*), partilerin programları, gazete haberleri taraması ve iki partide de her hiyerarşi seviyesindeki kadın ve erkek siyasetçilerle yapılan röportajlara dayanmaktadır. 26 Kasım 2006 ve 27 Şubat 2007 tarihleri arasında İstanbul ve Ankara'da partilerin ilçe, il ve genel merkez örgütlerinde, toplam 53 kadın ve erkek siyasetçiyle yüz yüze görüşülmüştür. Bu kapsamda örgüt ilçe, il ve genel merkezdeki yönetim kurullarından, gençlik kolları yönetim kurullarından, taban siyasetçilerinden en az 1 kadın ve 1 erkek siyasetçiyle, kadın kolları yönetim kurullarının en az 1 üyesiyle, ayrıca ilçe ve il belediye meclisleri ile T.B.M.M'den en az 1 kadın ve 1 erkek siyasetçiyle görüşülmüştür. Bu röportajlar bildiride kullanılırken, kendilerinden alınan izinler gereği, yalnızca milletvekillerinin isimleri verilmiş, geri kalan siyasetçilere dair genel bilgiler verilmekle beraber isimleri gizli tutulmuştur.

Tablo 1. Röportaj yapılan siyasetçi sayılarına dair bilgi

	Erkek	Kadın	Toplam
AKP	12	16	28
CHP	10	15	25
Toplam	22	31	53

Adı geçen partilerin kadın konusuna yaklaşımlarını en sağlıklı şekilde görebilmek için gazeteler, siyasi olarak farklı görüşte olan ve araştırma partilerine yakınlıklarından bahsedebileceğimiz *Yeni Şafak Gazetesi* ve *Cumhuriyet Gazetesi* olarak seçilmiştir. Kadına karşı şiddet konulu tüm haberler taranmıştır. Dönemsel olarak, yazılı doküman taraması AKP'nin kuruluş yılı 2001'den başlamış, Mart 2012 başında güncellenmiştir. Gazete verilerinden detaylı Excel tabloları yaratılarak, röportajlardansa Atlas-ti adlı niceliksel bilgi analiz programı kullanılarak faydalanılmıştır.

BULGULAR

AKP parti programında “kadına yönelik şiddetin ayrıca cinsel ve ekonomik istismarın önlenmesi” konusunu “öncelikli politikaları” arasına alacağını söylemekte, “kadın intiharlarının, töre ve namus cinayetlerinin sık görüldüğü yörelerde kadınlara ve ailelerine yönelik önleyici ve eğitici çalışmalar” yapma sözü vermektedir (AKP Parti Programı, 2011:5.7. Kadın). CHP'ye göre ise, kadına karşı şiddet ayıptır ve “Türkiye bu ayıptan kurtulmalıdır” (CHP Parti Programı, 2010:54) CHP'ye göre çözüm “ulusal eylem planı” oluşturulmasından ve “kararlı mücadele”den geçer. Parti özellikle töre ve namus cinayetlerinde “en ağır” cezaların getirilmesi konusunda adım atacaktır. Kadın sığınma evleri açılması, şiddetten caydırma politikaları üretilmesi, kadınlara psikolojik ve yasal dayanak sağlanmasına çalışacaktır (Idem.:55). CHP parti programında kadına karşı şiddetin nedenlerine de eğilmekte, kadınların kendilerini koruma konusunda hukuki yolları yeterince bilmediğinden ve sığınma evlerinin sayılarının yetersiz kalmasından bahsetmektedir.

Parti programlarına kadın konusunda genel olarak baktığımızda göze çarpan AKP'nin muhafazakar, CHP'nin ise sosyal-demokrat etiketlerine uygun vaatlerde bulunmuş olmalarıdır. AKP kadınların “her şeyden önce birey ve sağlıklı nesillerin yetiştirilmesinde birinci derecede etkin oldukları” konusuna dikkat çekmekte, kadının aile içindeki görevine vurgu yapmaktadır. CHP ise hedefinin ısrarla “kadını erkeği her alanda eşit Türkiye” olduğunu ileri sürmektedir. Şiddet konusunda CHP'nin daha detaylı ve büyük vaatler vermesi bir yandan ideolojisine, öte yandan muhalefette olduğu için aslında sözlerini eyleme dönüştürmekten uzakta olmasına bağlanabilir.

Hükümet partisi AKP, şaşırtıcı olmayan bir şekilde, kadına karşı şiddet konusunda daha çok açıklamada ve aktif eylemde bulunan partidir. 2010 sonrasında konuya daha ağırlıklı olarak eğilmekle beraber, daha önceki yıllarda da Avrupa Birliği'ne uyum yasaları çerçevesinde çeşitli adımlar atmıştır. Örneğin AKP hükümeti 2004'te töre cinayetlerindeki cezai indirimleri kaldırmıştır. Ayrıca, yeni Ceza Kanunu evlilik içi tecavüzü 7 ila 12 sene ile cezalandırmaya başlamıştır. 2000'li yılların ortalarındaki diğer büyük adımları hatırlayalım. 2004'ten itibaren “Kadına Yönelik Şiddete Son Ulusal Kampanyası” Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü tarafından sürdürülmüş, “5257 sayılı Belediyeler Kanunu ile (...) büyük şehir ve nüfusu 50 bini geçen belediyelere kadın ve çocuklar için koruma evleri açma yükümlülüğü” getirilmiştir (Türkiye Bülteni, Mart 2007:57). Başbakan Erdoğan aile içi şiddetin tamamen yok edilmesi amacındadır (Türkiye Bülteni, Nisan 2007:57). Kararlılığını bir genelge ile desteklemiş, “Çocuk ve Kadınlara Yönelik Şiddet Hareketleriyle Töre ve Namus Cinayetlerinin Önlenmesi için Alınacak Tedbirler konulu 2006/17 sayılı Başbakanlık Genelgesi yayınlanarak uygulama, ilgili bakanlıklardan alınan 3'er aylık raporlarla takip edilmeye başlanmıştır” (Türkiye Bülteni, Temmuz-Ağustos 2008:77).

Dönemin kadından sorumlu devlet bakanı avukat Nimet Çubukçu'ya göre başbakanın konu hakkındaki genelgesi çok önemlidir. AKP sineklerle değil, bataklığı kurutabilmekle uğraşmakta, şiddet fikrini ortadan kaldırmaya çalışmaktadır (Türkiye Bülteni, Şubat 2007:36). Ailenin ziyan görmesi toplumun ziyan görmesi anlamına geleceği için AKP hem çeşitli devlet kurumlarıyla hem de özel sektör ve medyaya el ele çalışmıştır. Örneğin, 2007'de yapılan bir açıklamaya göre, Genel Kurmay Başkanlığı ile yapılan iş birliği sonucunda her sene 42 000 asker, İç İşleri Bakanlığı ile yapılan protokolle 40 000 polis memuru eğitilmekte, Diyanet İşleri Başkanlığı da hutbe ve vaazlarında kadına karşı şiddet konusuna hassasiyet göstermektedir. AKP'ye göre, bu sistematik çalışmalar kadın hakları konusunda Atatürk'ten beri en iyi dönemi yaşadığımızı işaret etmektedir (Yeni Şafak, 19 Kasım 2006:1,6; Yeni Şafak, 27 Mart 2007:1).

Kadına karşı şiddetin engellenmesi için yapılan bu güzel çalışmalar sırasında Konya eski belediye başkanı ve dönemin milletvekili Halil Ürün'ün, eşini dövdüğü için medyada yer bulması AKP açısından adeta bir tezat oluşturmuştur. Milletvekilinin ikinci bir hanımla görüşüyor olması evde tartışma yaratmış, Esma Ürün kocasından dayak yemiş, şikayetiniyse medyanın durumu ortaya çıkarması üzerine geri çekmek zorunda kalmıştır (Cumhuriyet, 14 Mayıs 2006:3). Olayın medyaya yansımalarının hemen ardından dönemin AKP grup başkan vekili Salih Kapusuz konu hakkında açıklama yapmamış (Cumhuriyet, 16 Mayıs 2006:5), başkan yardımcısı Hayati Yazıcı, sözü geçen aile içi şiddetle ilgili, yönetmeliklere ters bir nokta görememiştir (Cumhuriyet, 17 Mayıs 2007:1). Kısaca parti üst düzeyindeki erkekler olayı "aile içi konu" olarak değerlendirmiş ve kadın haklarından yana olduklarını gösterebilecekleri bir "imkanı" bir anlamda kullanmamışlardır. Oysa dönemin iki kadın milletvekili, Fatma Şahin (Gaziantep) ve Zeynep Ayhan Tekin Börü (Adana) aile içi şiddet konusundaki parti içinden çıkan bu örneği eleştirmekten çekinmemişlerdir. Kadın milletvekillerine göre, isimler önemli değildir ve aile içi şiddetin her türüsüne karşı olunmalıdır (Idem.).

Halil Ürün olayında da görüldüğü gibi, kadın-erkek eşitliği konusunda AKP'li kadınların erkeklerden daha ön planda olduğu sıklıkla gözlemlenmektedir. Örneğin, dönemin Meclis Töre ve Namus Cinayetlerini Araştırma Komisyonu üyelerinden Aydın milletvekili avukat Semiha Öyüş evlilik dışı ilişkiler konusunda toplumun bazı kesimlerinde kadınların erkeklerden daha ağır şekilde cezalandırıldığını, bu durumda bir "çifte standart" olduğunu düşünmektedir (Yeni Şafak, 8 Temmuz 2005:14; araştırmacının milletvekiliyle Meclis'teki bürosunda 6 Şubat 2007'de yaptığı röportaj). Öyüş'e göre, kadınların ölümle cezalandırılması, töre cinayetlerinin varlığı bir "ilkel kabile" görüntüsü imajı vermektedir. Yaşama hakkı hiçbir şekilde ihlal edilemez ve halk bu konuda bilinçlendirilmelidir.

Bu eşitliği diyebileceğimiz ve özellikle kadınlarda gördüğümüz yaklaşımın yanında, AKP'li erkeklerin partili kadınlardan daha muhafazakar olduğu özellikle partinin değişik hiyerarşi seviyelerinde yaptığımız röportajlarda sıklıkla ortaya çıkmıştır. Konumuz olan şiddet konusunda örnek vermek gerekirse, kimi AKP'li erkek siyasetçiler kadına karşı şiddetin nedeninin yalnızca erkekler değil, "hem kadınlar hem de erkekler" olduğunu düşünmektedir. Bu görüşe göre, para kazanmayan kadın eve mahkum kalmakta, hep evde oturunca ufku daralmakta, bu bunalım sonunda stresini kocasından çıkarmakta, koca da onu dinlemeyince şiddet ortaya çıkmaktadır. Öyleyse bu durumda yalnızca erkeği suçlamak yanlış olur. Çünkü suçlu olan toplum, kadın ve erkek ise yalnızca kurbandır (38, erkek, gazeteci, AKP İletişim Merkezi çalışması, 5 Şubat 2007).

AKP milletvekili profesör Nevzat Yalçıntaş'a göre de şiddet konusunda her iki eşe de suç bulunabilir. Milletvekiline göre kadına karşı şiddetin arkasındaki nedenlerin en büyüğü "yeni evli çiftlerde eşlerin karşı tarafın psikolojisini anlayamamasıdır". Öyleyse çözüm yeni evlilere aile büyükleri tarafından destek, eşin ruh haline dair bilgi verilmesi, bu bilginin bir nesilden öbür nesile aktarılmasıdır.

“Şiddeti mutlaka fiziki bir durum olarak değil, biraz da [eşler arası] huzursuzluk olarak görmek lazım. Ne demek istiyorum? (...) Evlenmeden önce çiftlerin, erkekler de var bunun içerisinde, kadınlar da var, evliliğin getireceği mükellefiyetler, evlilik psikolojisi, eşlerin psikolojisini bilmesi lazım. Bir erkek evlenirken karısının hangi psikolojide olabileceğini bilmesi lazım. Bu ananevi olarak bizde yapılır. (...) Kadının psikolojisi nedir, nasıl davranmak lazım, anlatılıyor. Kız çocuklarına da öbür şey anlatılıyor” (Nevzat Yalçıntaş, 75, ekonomi profesörü, AKP İstanbul milletvekili, 8 Şubat 2007).

Genç bir taban siyasetçisi ve görüştüğümüz belki de en muhafazakar erkek siyasetçilerden birine göreyse kadına karşı şiddette suç biraz kader-kısmette, aslense kadınların kendisindedir.

“Allah-u taala herkese kısmet, kader yazar. Bazısı iyi niyetli bazısı kötü niyetli olur. Bazısı içkici. Bu yüzden, kötü niyetli erkekler eşine, çoluğuna çocuğuna şiddette bulunuyor (...) Kadının yeri her zaman evidir. Aslında şiddetin şeyi de budur. Kadın ne kadar yamukluk yaparsa, evle, kocasıyla ilgilenmezse, evde o kadar şiddet olur. Geçimsizlik olur. (...) Niye süsleniyorsun dışarıda? Ama sen aynı şeyi evinde kocana yapmalısın ki, güzel kokular, güzel şeyler yapmalısın ki, kocan seni dövmesin, daha sakın, daha seni tutsun” (28, erkek, lise mezunu - ofis boy, taban siyasetçisi, AKP Beykoz İlçe Örgütü, 8 Kasım 2006).

Son olarak, yalnızca AKP’li erkek siyasetçilerde gördüğümüz muhafazakar bir görüşse kadına karşı şiddetin ve özellikle namus ve töre cinayetlerinin nedeni olarak dini bilgi eksikliğinin görülmesidir. Bu yaklaşıma göre, insanlar dinlerini daha iyi bilseler, şiddete de bu kadar çabuk başvurulamaz.

“Töre cinayetlerinin bitmesi için insanlara özellikle inanç anlamında bir yüklem yapmak lazım diye düşünüyorum. Yani o insanlar inançsız değil. İnançları var, ama bilgileri yok. Yani inandıklarını bilmiyorlar. Türkiye’de baktığımız zaman aydın kesim Kur’an’ı bilmiyor. Onun için reddediyor. Türkiye’de cahil kesim, o da Kuran’ı bilmiyor, o da bilmediği için bir aktivite meydana getiremiyor. Yani sıkıntı şurada: Allah bir kitap göndermiş okunsun diye. Aydın kesim okumadan reddediyor. Cahil kesim de okumadan kabul ediyor. Bunların ikisi de yanlış. Yani bir şeyi okumadan ‘güzeldir’ demeniz veya ‘kötüdür’ demeniz mümkün değil. Onu okuduğunuz zaman Allah’ın bu noktadaki talimatını görürsünüz. ‘Bir kişiyi öldüren bütün insanlığı öldürmüş gibidir’, diyor Allah. Yani burada bence inanç yüklemesi lazım insanlara fırsatı bulunduğu sürece. Eğitim problemimiz var bu anlamda. Yani bu insanlara öldürmenin ne kadar kötü olduğunu, inanca aykırı olduğunu, insanlığa aykırı olduğunu anlatmak öğretmek lazım” (59, erkek, avukat, İstanbul Büyük Şehir Belediyesi Meclisi üyesi - AKP, 27 Kasım 2006).

AKP’deki şiddeti dini bilgi eksikliğine bağlayan görüşün karşısında CHP’deyse kadına karşı şiddetin nedenini AKP’ye, “onun gerici ve hatta İslamcı zihniyetine” bağlayanlar vardır. AKP’yi bu konuda en şiddetli eleştiren CHP’liler kadınlardır. Hatırlanacağı üzere, CHP Kadın Kolları’nın yönetmeliğine göre Genel Merkez Kadın Kolları’nın görevleri arasında “Atatürk ilke ve devrimlerinin savunuculuğunu yaymak” bulunmaktadır (CHP Kadın Kolları Yönetmeliği, 2010:Madde 14.e). CHP’li kadınların kadın sorunlarının nedeni olarak AKP’yi görmelerine dair yaklaşımları yalnızca genel başkan Deniz Baykal döneminde değil, Kemal Kılıçdaroğlu döneminde de aynı şekilde devam etmiştir. Örneğin, Kılıçdaroğlu’nun genel başkan yardımcısı Birgül Ayman Güler, “İrtica tehdidi yoktur. Çünkü irtica iktidardadır” demektedir, uzun yıllar kadın hakları üzerine çalışmış akademisyen Necla Arat, “Devrim Yasalarının birer birer ortadan kaldırılmaya çalışıldığını” ileri sürmektedir (Cumhuriyet, 5 Mart 2012:8).

2000’lerin başında ilgimizi çeken kadın intiharlarının özellikle CHP’li kadın siyasetçiler tarafından ele alınmasıdır. CHP İstanbul İl Başkanlığı’nda kadına karşı şiddet üzerine düzenlenen bir toplantıda, dönemin Genel Merkez Kadın Kolları başkanı Güldal Okuducu Batman’daki kadın intiharlarını anlatmış, bu konu üzerine araştırmalar yapıp

eğilmek gereğinden bahsetmiştir (Gündem, 3 Aralık 2000:3). Yine aynı toplantıda, Okuducu Türkiye'deki üniversite mezunu kadınların bile şiddete maruz kaldığını, hatta onların daha özgür ruhlu ve şiddete karşı koymaya eğilimli oldukları için en çok şiddet gören kesimlerden olduklarını belirtmiştir. Okuducu'ya göre kadınlar şiddeti sıklıkla mutfakta ve yatak odasında görmektedir. Bu açıklamada bir yandan eğitilmiş kadınların şiddete uğraması, öte yandan yatak odasındaki şiddet kapsamında evlilik içi tecavüz konuları vardır. Hatırlanacağı üzere, AKP hükümeti döneminde, yeni Ceza Kanunu evlilik içi tecavüzü cezalandırmaya başlamıştır.

İstanbul milletvekili Güldal Okuducu'nun da hazır bulunduğu bir CHP İstanbul Kadın Kolları aktivitesinde, İl Kadın Kolları başkanı Marziye Gülenç amaçlarının kadınlara Orta Çağ değerlerini dayatan zihniyete dikkat çekmek olduğunu söylemiştir (Cumhuriyet, 8 Mayıs 2005:3). CHP'li kadınlara göre gerici zihniyeti dayatan AKP'dir. Kadına karşı şiddet üzerine bir konuşmasında, Güldal Okuducu, kızları şeyh ve şıhların eline bırakmamak için ellerinden geleni yapacaklarını söylemiş, İzmir milletvekili Türkan Miçooğulları ise, aile içi şiddetin kadınların sosyal hayatta ilerlemesine, eğitim ve ekonomik fırsatlardan yararlanmasına ket vurduğuna dikkat çekmiştir (Cumhuriyet, 20 Mayıs 2005:3).

CHP'li kadınlar AKP hükümetini kadın konusuyla genel olarak yeterince ilgilenmemekle suçlamaktadır. Örneğin Güldal Okuducu, tecavüzcüsüyle evlendirilen, önce burnu kesilip sonra öldürülen R.G.'nin hayat hikayesini anlatıp hükümeti, kadından sorumlu devlet bakanı ve kültür bakanını görevlerini yerine getirmemekle suçlamıştır (Cumhuriyet, 5 Mayıs 2005:3). İzmir milletvekili ve Meclis Töre Cinayetlerini Araştırma Komisyonu üyesi Canan Arıtman ise "namus cinayetlerinin" adına dikkat çekmiştir (Cumhuriyet, 11 Haziran 2006:6). Arıtman'a göre, namus toplumumuzda önemli bir kavram olduğu için, işe bu cinayetlerin adını değiştirmekle başlamalı, bunların kadını kontrol etme amacıyla yapılan "cinsiyet ayırımı suçu" olduğunu kabul ederek ilerlemelidir.

Kadına karşı şiddet konusunda her iki partinin kadın siyasetçilerinin görüşleri görece birbirlerine yakınlaşmakta, örneğin kadın siyasetçiler kadın cinayetlerine aşağı yukarı aynı şekilde bakmaktadır. Adana milletvekili ve akademisyen Nevin Gaye Erbatur medyaya da yansıyan bir kadın cinayetinde suçu polislerde bulmuştur. Erbatur'a göre, kanunen kadınların hayatı korunsa da, polis memurları kimi zaman kanunun bilincinde değildir. Kadını koruyacaklarına eşleri barıştırmaya çalışmaktadır, oysa şiddet dolu ortama geri gönderilen kadınların ölümlerine karşılaşılabileceğini polislerin düşünmeleri gerekir. Aynı cinayetle ilgili olarak Gaziantep milletvekili Fatma Şahin de benzeri açıklamada bulunmuş, kadının şiddetten şikayeti varsa, polislerin ve sorumlu kişilerin, kadınları ailelerine asla geri teslim etmemeleri gerektiğini anlatmış, kağıt üzerindeki haklarla pratik arasında hala boşluk olduğunu belirtmiştir (Yeni Şafak, 12 Ağustos 2007:7). Bu açıklamalar bize, kadın siyasetçilerin kadına karşı şiddet konusunda benzer noktalarda durduğunu göstermekte ve özellikle polislerin konu hakkında bilinçlendirilmeleri gereğine dikkat çektiklerini göstermektedir.

Yalnızca gazete taraması değil, röportajlarımız da kadın siyasetçilerin farklı partilerde olsalar da kadına karşı şiddet konusunda benzeri noktalarda durduğunu göstermiştir. Örneğin kadınlar, erkek siyasetçiler tarafından hiç dile getirilmemiş olan, batılı ülkelerde de kadına karşı şiddetin var olduğu söylemişlerdir.

"Yurt dışında Türkiye'nin adının bu töre cinayetleri ile anılması bizi çok incitiyor tabii ki. Başka ülkelerde de, bu tür cinayetler görülebilir. Ama o zaman onların adı 'aşk cinayeti' oluyor. Bizim insanlarımız, 'Bunu neden böyle yaptın' dediğinizde, 'Bizim töremiz böyledir' dedikleri için bunun adı 'töre cinayeti' oldu. Sanki böyle, dünyada eşi benzeri görülmemiş, olağanüstü bir durummuş gibi ve sanki böyle Türkiye'nin bir ayıbıymış gibi önüne konuluyor" (Seniha Öyüş, 46, avukat, AKP Aydın milletvekili, 6 Şubat 2007).

"Şunu hemen söylemeliyim ki, dünyada ve batıdaki tüm ülkelerde de kadına karşı aile içi şiddet var. Bu bir sorun. Yani en gelişmiş ülkelerde de var. Oranlar biraz değişiyor. Ama zaten bu konularda bir veri almak da çok zor biliyorsunuz. Hani geleneksel olarak en

gelişmiş ülke olarak gördüğümüz İsveç'te de var, Türkiye'de de var bu sorunlar. Ama nedenler farklı. Orada nedeni uyuşturucu ya da alkol sorunu olabiliyor. Bizde neden daha ataerkil bir toplumun getirdiği bir takım yanlış gelenekler, görenekler, yanlış zihniyet olabiliyor. Ama sorun aynı” (Ayşe Gülsün Bilgehan, 51, siyaset bilimci ve gazeteci, CHP Ankara milletvekili, 14 Şubat 2007).

Bu açıklamalarda bizi ilgilendiren kadın siyasetçilerin kadına karşı şiddetin nedeni olarak toplumumuzdaki gelenekleri ve hatta yanlış gelenekleri görmeleridir. Ataerkil düşünce yapısı her iki partideki röportaj yapılan kadın ve erkeklerce belirtilmiş, ayrıca şiddete neden olan kadınların erkeklere olan maddi bağımlılığı konusunda da partililerin yaklaşımlarında herhangi bir ideolojik farklılığa rastlanmamıştır.

“Şiddete mecburen bir şekilde boyun eğiyorlar. Türkiye'nin ekonomik şartları belli. Artı kadınlar da, genelde üst seviyede maddi durumları iyi olanlar da, şiddete maruz kalıyorlar. Ama alt seviyedekiler kadar olmuyor. En azından onların şeyi var. Okumuş olma ihtimalleri daha yüksek. Ekonomik bağımsızlıkları ellerinde olduğu için kendi başlarının çaresine bakabiliyorlar. Kendi çevremden biliyorum. Boşanma raddesine gelmiş veya boşanmış kişilerin şiddet gördükleri eve geri döndüklerini, eşleriyle tekrar barıştıklarını görüyorum, çünkü ekonomik bağımsızlığı olmadığı için. Çalışabilecekleri en iyi iş 300-400 milyonluk bir iş. Türkiye'nin de şartları ortada. Ondan dolayı bu kadınlar şiddete boyun eğiyorlar” (29, erkek, üniversite mezunu, AKP İstanbul İl Örgütü çalışmanı, 21 Kasım 2006).

“Bence ilk önce kadınların ekonomik özgürlükleri çok önemli. Eğitim çok önemli. Eğitim derken kültürel, ekonomik, sosyal eğitimden ziyade, okul düzeyinde eğitim demek istiyorum. Yani vasıflı bir insan olarak, ekonomik özgürlüğünü idame ettireceği yaklaşımı ile bakıyorum ben bu insanlara. Nasıl söyleyeyim? Bir çok kadın görüyorsunuz dayak yiyor, şiddete maruz kalıyor. Yani bağımlı kalıyor. Bu bağımlı kalmanın tek nedeni kadınların ekonomik özgürlüklerinin olmaması. Kadınlar hem ekonomik anlamda, hem sosyal anlamda, toplum düzeyinde kendilerini pek ifade edemiyorlar. Onun sıkıntısını toplumun her alanında görebiliyoruz yani” (41, erkek, lise mezunu, belediye danışmanı, CHP Çankaya İlçe Örgütü taban siyasetçisi, 7 Şubat 2007).

Şiddet konusunda kuskusuz siyasetçilerin bilgi birikimleri ve hayat tecrübeleri onları olayları farklı bakış açıları ile görmeye itmektedir. Örneğin uzun yıllar kadın çalışmaları üzerine çalışmış bir CHP'li akademisyen şiddetin kadın psikolojisine etkilerini tartışırken lise mezunu taban siyasetçisi AKP'li kadın olaya çok daha pragmatik yaklaşmıştır.

“Şiddet ve baskı kadını yapmak istediklerinden ala koyuyor, o nedenle de kadın pek çok şeyi yapamıyor. Yani ekonomik alandaki sorunlar olsun, sağlık sorunları, istihdam sorunları, yani aklınıza gelebilecek her sorun, ev kadınının, çalışan kadının sorunu, karar alma mekanizmasında olmaması, olamaması, kadın yoksulluğu, kadının ekonomik olarak güçsüzlüğü, kız çocuklarının durumu, hepsi geniş bir sorunlar yumağı. Ama hepsine baktığımızda, hepsinin arkasında şiddet var. (...) Hepsi şiddeti bağrında taşıyor ve hepsi şiddetin kaynağı oluyor. O nedenle önce ben kadına yönelik şiddeti ortadan kaldırmalıyız diyorum. (...) Kadınlara yalnız fiziksel ve duygusal şiddet olmuyor. Fiziksel, duygusal, ekonomik, psikolojik, cinsel, sözel, yani bunları arttırabiliriz. Ve bunların hepsi de farklı biçimde kadını etkiliyor. (...) Kadınlar da zaten, hekimler de bunu söylüyorlar, kadınlar hep bu sistematik işkencenin sonucu olan semptomları gösteriyorlar. Yani kadınların tanımlanamayan ağrıları, yapmak istedikleri şeyleri yapamamaları, kendilerini güçsüz hissetmeleri, bütün bunlar onlara uygulanan şiddetin sonucu. Şiddet zaten erkek tarafından, kadına kendisini güçsüz hissetmesi için uygulanıyor. ‘Güçsüz olsun, bana bağımlı olsun, kendisi özgürce bir şey yapmasın’. Bütün bunlar bana çok şey ifade ediyor” (Nevin Gaye Erbatur, 58, kimya profesörü, CHP Adana milletvekili, 14 Şubat 2007).

Erbatur olayı uzaktan ve bilimsel açıdan gözlemlerken, röportaj yapılan AKP'li bir kadın taban siyasetçi şiddete karşı olduğunu, ancak “aşağı yukarı 10 senedir bu işi eline”

aldığını, herkes yapamasa da kendisinin “vurdu mu oturtacağını”, “bir el kalktı mı, o elin kendisinden mutlaka geri karşılık bulacağını anlatmıştır (42, kadın, lise mezunu, AKP İlçe Örgütü taban siyasetçisi, 8 Kasım 2006).

Şiddet sorunun çözümünde ilerleme sağlamak amacıyla AKP'nin 2010'dan itibaren daha kuvvetli bir atığa geçtiği gözlemlenmiştir. Ocak 2010'da AKP Genel Merkez Kadın Kolları Başkanlığı “Kadın Hakları Eylem Planı çerçevesinde ‘Şiddet’, ‘İstihdam’, ‘Eşitlik’” konularında atölye çalışmaları düzenlemiştir (Türkiye Bülteni, Ocak-Şubat 2010:57). Burada ilk oturum şiddet konusuna ayrılmış, “üniversiteler, sivil toplum kuruluşları, meslek mensupları ve parlamento temsilcileri [ile] işbirliği” yapılmıştır. Şiddet konulu atölyenin sonucunda hazırlanan rapora göre, AKP sorunun çözülebilmesi için kadın eğitimi ve kadın istihdamı konularına eğilimin gerekliliğini vurgulamıştır. Öncelikli çözüm, yüksek eğitimi olmayan kadınların, İŞKUR, Milli Eğitim Bakanlığı, Yerel Yönetimler ve Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü'nün işbirliğiyle gerçekleştirilen kurslarla meslek sahibi yapılmasıdır. Ayrıca kadınlara eğitim görürlerken, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, ve Yerel Yönetimler kanalıyla, “ücretsiz yuva, kreş, gündüz bakımevi” gibi destek hizmetleri verilmesi, kadınların sosyo-ekonomik durumlarının iyileştirilmesi için ve iş imkanlarının artması için gerekli “yasal düzenlemelerin” gerçekleştirilmesi gerekmektedir.

Yine bu atölye çalışmasına göre, 4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun çerçevesinde, Toplumsal Cinsiyet Eğitimi ve Zihniyet Dönüşümü'nün sağlanması da önemlidir. Bu zihniyet dönüşümüyle ilgili olarak eğitimin her aşaması üzerinde etki sahibi olan Milli Eğitim Bakanlığı'nın rolü büyüktür. “İnsan hakları, toplumsal cinsiyet eşitliği, kadına karşı her türlü ayrımcılığın önlenmesi, aile içi şiddet, kadına yönelik şiddet ve çocuk istismarı ile ilgili konularda eğitimin verildiği seçimlik değil zorunlu dersler” olarak verilmelidir. Emniyet görevlilerinin, hakim ve savcıların konu hakkında bilinçlendirilmesi, Diyanet İşleri Başkanlığı'nın desteğinin alınması, 24 saat kesintisiz hizmet verecek ALO Şiddet Hattı açılması da çözümler arasındadır (Ak Parti Kadın Kolları - Kadına Yönelik Şiddet Çalıştay Raporu, 15 Ocak 2010).

Bu atölye sonrasında AKP kadına karşı şiddet ve kadın istihdamı konularını sıklıkla beraber gündeme getirmiştir. Kadın ve aileden sorumlu devlet bakanı Fatma Şahin, “eşine şiddet uygulayan ve evden uzaklaştırma cezası alan erkeğin ‘elektronik kelepçeli teknik izleme sistemi’ ile takip edileceğini açıklamıştır (Cumhuriyet, 20 Temmuz 2011:7). “Cinsiyet Eşitliği ve Kalkınma” konusu çerçevesinde, 2011 sonunda yaptığı bir açıklamada Fatma Şahin, şiddet probleminin “bir sonuç olarak değerlendirilmesi” gerektiğini söylemiş, “eğitimden hukuka, toplumun bakış açısına kadar tüm mekanizmaların içinde olacağı koruyucu ve önleyici tedbirlerin önemine dikkat” çekmiştir (Cumhuriyet, 7 Aralık 2011:3). Aynı günlerde “[Şiddet gören] kadını eve hapsedemeyecek, yolda giderken nerede olduğunu gösterecek ve sinyale bastığında hemen haber verecek bir sistemi de hayata” geçirmekte olduklarını açıklamıştır (Cumhuriyet, 13 Aralık 2011:3).

Bu pozitifliklerin yaşandığı dönemde, 13 yaşındaki bir kız çocuğuna tecavüz edilmesiyle ilgili olarak, Yargıtay Başsavcılığı “Kızın rızası vardı” gerekçesiyle verilen cezaları değiştirmemiştir (Cumhuriyet, 26 Kasım 2011:9). CHP'li milletvekilleri konuyu sahiplenmiş, İstanbul milletvekili Binnaz Toprak, “Yargıtay'ın tecavüze uğrayan N.Ç'yle ilgili ‘ilişkiler kendi rızasıyla’ kararını ‘kabul edilemez’” olarak nitelendirmiştir. Başka bir CHP'li kadın vekil Aylin Nazlıaka'ya göre, N.Ç'nin yaşadıkları “insanlık suçu”dur (Cumhuriyet, 3 Kasım 2011:7). Kadın örgütlerinin ve hatta cumhurbaşkanının bile tepki vermesi üzerine, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı “cinsel istismar mağduru çocukların adli süreçte yaşadığı ‘sistem tacizini’ sona erdirmek” üzere “Çocuk İzlem Merkezi” kurma kararı almıştır (Cumhuriyet, 8 Kasım 2011:3). Burada amaç, “cinsel istismarlarda ‘çocuğun rızası aranmaksızın’ suçluların ağır şekilde cezalandırılması”dır.

Başbakan “Kadına yönelik şiddet vicdansızlıktır, insafsızlıktır (...) alçaklıktır” demeye devam etmiş (Yeni Şafak, 8 Mart 2011: 1), AKP kadınları şiddetten korumak için geçirdiği yasa tasarısı sonuç itibarıyla 2012 Mart ayında “Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesi” başlığıyla geçmiş, bu durum Türk Üniversiteli Kadın Derneği Genel Başkanı Nazan Moroğlu’nun da belirttiği gibi “Kadın, birey mi yoksa aile üyesi mi? Aileyi mi korumak yoksa kadını mı korumak isteniyor?” denilerek kimi kadın örgütlerince eleştirilmiştir (Cumhuriyet, 7 Mart 2012:7). CHP ve BDP’li milletvekillerinin “farklı cinsiyet tercihi olanları da kapsayan ‘toplumsal cinsiyet’ kavramının düzenlemede yer almasına ilişkin önergesi” ise reddedilmiştir (Cumhuriyet, 9 Mart 2012:6). Bu kanun çerçevesinde “şiddete uğrayan mağdur ve beraberindeki çocuklara, barınma yeri” sağlanması, maddi yardım yapılması, gerektiğinde mağdurun işyerinin, kimlik ve benzeri evraklarının değiştirilmesi, hatta estetik ameliyatının yapılması bile ön görülmüştür. Ayrıca yasaya göre, “ilk ve ortaöğretimde ‘kadının insan hakları ve kadın erkek eşitliği konusunda’ eğitime yönelik ders” konulması düşünülmüştür.

Son dönem gelişmelerine bakılacak olursa, CHP de kadına karşı şiddet konusunda kendi içinde atakta bulunmuş, adeta konuya AKP’den daha yoğun şekilde eğileceği sözü vermiştir. Kemal Kılıçdaroğlu 2011’de partisinin Kadın Raporu’nu açıklarken, “Eşitlik Bakanlığı’nın kurulmasından, kadına karşı şiddete sıfır tolerans politikasına, her ilçeye en az bir sığınma evinden, kadının çalışma hayatına girebilmesi için her çocuğa kreş politikasına kadar somut taahhütler” vermiştir (Cumhuriyet, 10 Haziran 2011:1). Amacı “eşitliği kâğıt üzerinden alıp hayatın tam merkezine” koymaktır. Hatırlanacağı üzere, eski genel başkan Deniz Baykal’ın eşi Olcay Baykal kendi seçimiyle siyasetten uzak durmuştur. Oysa Kemal Kılıçdaroğlu’nun eşi Selvi Hanım siyasi toplantılarda boy göstermekte, örneğin partinin Abant’taki kampında, kadına yönelik şiddet konusunda, “Artık isyan ettiğini”, gazetelerde şiddete uğrayan kadınlar görmekten bıktığını, kanunların uygulamasını göremediğini, kadına yönelik algıda değişiklik yapmanın zamanının geldiğini söylemiştir (Cumhuriyet, 10 Ekim 2011:1, 8). CHP’liler cephesinde göze çarpan, bir yandan hükümetle beraber çalışma arzusunun dile getiriyor olmaları, öte yandan AKP’yi şiddetle eleştirmeleridir. Örneğin CHP’nin Kadın Kolları sorumlusu olan genel başkan yardımcısı Ayşe Gülsün Bilgehan kadına yönelik şiddet ve ailenin korunmasına ilişkin 4320 sayılı yasanın uygulamasıyla ilgili olarak, “İktidar, muhalefet tüm partilerin konuyu beraber ele almasını” istediklerini belirtmiştir (Cumhuriyet, 13 Şubat 2011:6). Partinin grup başkan vekili Emine Ülker Tarhan ise bakan Fatma Şahin’e açık mektubunda “Umarım bir emniyet görevlisi gibi her kadına bir polis zimmetlemeyi düşünmüyorsunuz” diyerek alaycı bir üslup gütmüş, böylelikle AKP zihniyetinin kadınlara karşı şiddet sorununa gerçek bir çözüm bulamayacağına dair endişesini dile getirmiştir (Cumhuriyet, 18 Ekim 2011:7).

Son olarak ele almak istediğimiz nokta AKP ve CHP’li siyasetçilerin genelde her konuda olduğu gibi kadına karşı şiddet sorunun çözümünde de iş birliğine pek gitmemeleri, hatta bu partilerdeki kadın siyasetçilerin bile mücadelelerini partilerinin dışına çıkmadan vermeleridir. Örnek olarak 2010 yılında 25 Kasım Kadına Karşı Şiddetle Mücadele gününün kadın siyasetçilerce nasıl kutlanmış olduğuna bakalım. Bu özel gün kapsamında kadın milletvekilleri “ortak bildiri” yayımlamış, “ancak bildirinin okunması için (...) Meclis Tören Salonu’nda düzenlenen toplantıya, 50 kadın milletvekilinden sadece 16’sı” katılmıştır (Cumhuriyet, 26 Kasım 2010:1). Yalnızca bu durum bile kadın siyasetçilerin konu ile ilgili gerekli kenetlenmeyi gerçekleştiremediklerinin göstergesi sayılabilir. Toplantıda bildiriye T.B.M.M Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu başkanı Güldal Akşit okumuş, CHP genel başkan yardımcısı Didem Engin iktidar olduklarında “ilk icraat olarak ‘Güldünya Yasası’ nı çıkarma sözü” vermiştir (Cumhuriyet, 26 Kasım 2010: 3). Aynı gün İstanbul’da da AKP ve CHP’li kadınlar Taksim’deki yürüyüşlerini ayrı ayrı yapmışlar, CHP İl Kadın Kolları üyeleri “Şiddete Hayır” pankartı açarken, AKP İl Kadın Kolları üyeleri “Töre cinayetine hayır”, “Aile içi şiddete hayır” yazılı dövizler taşımışlardır (Idem.).

SONUÇLAR

Hem AKP hem de CHP kadına karşı şiddet sorununun çözülmesini istemekte, bununla ilgili faaliyetlerde bulunmaktadır. AKP hükümet partisi olmanın verdiği güçle değişimler yaratabilmekte, ancak sıklıkla ana muhalefet partisi CHP'nin eleştirilerine maruz kalmaktadır. İki partinin kadınlara olan yaklaşımları arasındaki en büyük farklılık, AKP'nin kadınların aile içi görevlerine ve gelecek nesiller üzerindeki etkisine dikkat çekmesi, CHP'nin ise kadını ailenin parçası olarak ele almaktan çok birey olarak görmesidir. Programlar, parti içi yayınlar ve gazetelerdeki yaklaşımlar ve vaatler genelde birbirine benzemekte, ideolojik farklılıklar özellikle röportajlarda ortaya çıkmaktadır. Örneğin AKP'de kadına karşı şiddetin nedenini dini eğitim eksikliğine veya erkeklerin şiddet göstermesine neden olan kadınlara bağlayanlar olmuştur. Buna benzer açıklamalara CHP'de asla rastlanmamıştır. CHP'liler şiddetin nedeni olarak islamcı zihniyeti ve AKP'yi görmektedir. Başbakan Erdoğan sıklıkla “Kadına karşı şiddet ve ayrımcılık ırkçılık kadar tehlikeli bir tutumdur” demektedir. Bu yaklaşım pozitiftir. Ancak 2006 yılında bir AKP'li milletvekilinin eşini dövmesi ve bu konunun özellikle AKP'li kadınlarca sahiplenilmesi, erkekler tarafından yeterli ilgiyi görmemesi partinin konuya hassasiyetinde bir zayıflık göstergesi olmuştur. Sonuç itibarıyla dikkat çeken, AKP ve CHP'nin kadına karşı şiddet sorununu çözmek için beraber çalışmadıkları, diğer problemler alanlarda olduğu gibi bu alanda da birbirlerini yıpratma politikası uyguladıkları ve konu üzerinden ana muhalefet partisinin iktidar partisini sürekli eleştiriyor olduğudur. AKP hükümetinin özellikle son dönemdeki çalışmaları sorunun çözümü yolunda önemli adımlar olup iş şimdi kağıt üzerindeki değişimlerin pratikte ne kadar uygulandığını görmeye kalmıştır.

ÖNERİLER

Ülkemizdeki kadına karşı şiddet sorununun çözümü için toplumdaki ataerkil zihniyetin değişmesi, bunun sağlanabilmesi için halka gerekli bilinç eğitiminin verilmesi ve konunun kanuni yaptırımlarla desteklenmesi gerekir. Şiddet gören kadınların korunması ve şiddet uygulayanların cezalandırılmasına dair kağıt üzerinde gerçekleşen dönüşümün pratikteki yansımalarının sıkı takibi gerekmektedir. Kadına karşı şiddet sorununun çözümü de pek çok başka sorun gibi partiler arasındaki iş birliğini beklemektedir. Türkiye'nin sorunlarının kısa zamanda ve verimli şekilde çözülebilmesi partilerin oy kaygılarını bir kenara koyup birbirlerine destek olmasından geçer. Özellikle kadın siyasetçilerin, kadına karşı şiddet sorunu da dahil olmak üzere, kadın sorunlarının çözümü için bir arada çaba göstermesi, kadın örgütlerini de aralarına alarak birbirlerine kenetlenmeleri gerekir.

KAYNAKÇA

Amacımız şiddeti fikren ortadan kaldırmak (Şubat 2007). *Türkiye Bülteni*, 45, s. 36.

AK Parti (2011). *Parti Programı*.

AK Parti Kadın Kolları (15 Ocak 2010). *Kadına Yönelik Şiddet Çalıştay Raporu*. Ankara.

Avrupa Konseyi (2008). *Lutter contre la violence envers les femmes*. <http://www.coe.int/t/dg2/equality/DOMESTICVIOLENCECAMPAIGN/> (5 Haziran 2009'da okunmuştur).

Başbakan Erdoğan'ın Dünya Kadınlar Günü Mesajı (Nisan 2007). *Türkiye Bülteni*, 47, s. 57.

Biz olsak bıyık takmazdık (2007, 27 Mart 2007). *Yeni Şafak*, 1.

CHP (2011). *Kadın Kolları Yönetmeliği*.

CHP (2011). *Parti Programı*.

CHP'de töre isyanı (2006, 11 Haziran). *Cumhuriyet*, s. 6.

Dayakçı vekilin dayak önerileri (2006, 14 Mayıs). *Cumhuriyet*, s. 3.

- 50 kişiydiler 16'sı katıldı (2010, 26 Kasım). *Cumhuriyet*, s. 3.
- Eşini döven vekile ceza bulunamadı (2006, 17 Mayıs). *Cumhuriyet*, s. 1.
- Eşitlik için yol uzun (2011, 7 Aralık). *Cumhuriyet*, s. 3.
- Fatura neden kadına kesiliyor (2005, 8 Temmuz). *Yeni Şafak*, 14.
- Halil Ürün'e ceza yok (2006, 16 Mayıs). *Cumhuriyet*, s. 5.
- İfadeye N.Ç. ayarı (2011, 8 Kasım). *Cumhuriyet*, s. 7.
- İrtica iktidarda (2012, 5 Mart). *Cumhuriyet*, s. 8.
- Kadın algısı değişmeli (2011, 10 Ekim). *Cumhuriyet*, s. 8.
- Kadın hakları atölye çalışmaları başladı (Ocak-Şubat 2010). *Türkiye Bülteni*, Sayı 62, s. 57.
- Kadın için 'panik butonu' gündemde (2011, 13 Aralık). *Cumhuriyet*, s. 3.
- Kadın örgütleri tepkili (2012, 7 Mart). *Cumhuriyet*, s. 7.
- Kadın şiddete maruz kalıyor (2000, 3 Aralık). *Gündem*, Sayı 46, s. 3.
- Kadına CHP sahip çıkıyor (2011, 10 Haziran). *Cumhuriyet*, s.1.
- Kadına şiddet günü! (2010, 26 Kasım). *Cumhuriyet*, s. 1.
- Kadına yönelik şiddet vicdansızlıktır, insafsızlıktır (2011, 8 Mart). *Yeni Şafak*, s. 1.
- Kadını kelepçe koruyacak (2011, 20 Temmuz). *Cumhuriyet*, s. 7.
- Kadını korumak yerine erkeği eğitime aldık (2006, 19 Kasım). *Yeni Şafak*, Pazar Eki, 1, 6.
- Kadının etkin olmadığı bir toplum eksik sayılır (Kasım 2006). *Türkiye Bülteni*, 42.
- Kadınlar: Töre bizi rahat bırak (2005, 8 Mayıs). *Cumhuriyet*, s. 3.
- Kadınlarımızın insan hakları için sessiz devrimler yaptık (Mart 2007). *Türkiye Bülteni*, 46, s. 57.
- Kazancıgil, Ali (2008). *Les idées reçues, La turquie*. Paris: Le Cavalier Bleu.
- N.Ç. kararı isyan ettirdi (2011, 3 Kasım). *Cumhuriyet*, s. 7.
- N.Ç. sizin kızınız olsa ne yapardınız (2011, 26 Kasım)? *Cumhuriyet*, s. 11.
- Önce kadına saygı (2011, 18 Ekim). *Cumhuriyet*, s. 7.
- Polis ihmali Gönül'ü törenin kucağına itti (2007, 12 Ağustos). *Yeni Şafak*, s. 7.
- Selvi Kılıçdaroğlu: Artık isyan ediyorum (2011, 10 Ekim). *Cumhuriyet*, s. 1.
- Şiddet Türkiye'nin ayıbı (2010, 26 Kasım 2010). *Cumhuriyet*, s. 3.
- T.B.M.M.'de kadının adı yok (2005, 5 Mayıs). *Cumhuriyet*, s. 3.
- Toplumsal cinsiyet yok (2012, 9 Mart). *Cumhuriyet*, s. 6.
- Toplumdaki kapanmayan yara (2005, 20 Mayıs). *Cumhuriyet*, s. 3.
- Türkiye'de kadınları daha iyi bir gelecek bekliyor (2008, Temmuz-Ağustos). *Türkiye Bülteni*, Sayı 56, s. 77.
- UNIFEM (2007). *Facts and Figures on Violence against Women*. [http://www.unifem.org/attachments/gender issues/violence against women/facts figures violence against women 2007.pdf](http://www.unifem.org/attachments/gender%20issues/violence%20against%20women/facts%20figures%20violence%20against%20women%202007.pdf) (5 Haziran 2009'da okunmuştur).
- Vekil eşlerine siyasette aktif rol (2011, 13 Şubat). *Cumhuriyet*, s. 6.